

Göteborgskravallerna 2001

eller

En flicka med stora, oskuldsfulla ögon

Sommaren 2001 deltar Agneta och jag liksom omkring 50 000 andra aktivister i de manifestationer som hålls i Göteborg med anledning av EU-toppmötet och besöket av USA:s president George W. Bush.

Under fyra dagar genomförs ett mycket omfattande program med seminarier, föredrag, konserter osv. Dessutom tre stora fredliga demonstrationståg. På torsdagen deltar mellan 12 000 och 15 000 deltagare i en demonstration mot George W Bush. De går från Stora teatern till Götaplatsen. På fredag marscherar mellan 16 000 och 20 000 personer i en Nej till EU.-demonstration som går från Järntorget till Götaplatsen. På den regniga lördagen är det mellan 10 000 och 15 000 som deltar i ett demonstrationståg mot globaliseringens och EU:s avigsidor, en marsch som plötsligt inte får tillstånd att gå planerad rutt till Götaplatsen utan istället får gå till Slottsskogen. För allmänheten blir manifestationerna dock kända huvudsakligen för en stunds våldsamma aktiviteter på fredagen, de så kallade Göteborgskravallerna. Agneta har ett plakat med texten Mormor mot militarism och jag ett med testen Farfar för fred och främlingsvänlighet.

När vi söndag eftermiddag promenerar till järnvägsstationen för att åka hem går det bredvid oss en ung flicka som också deltagit i manifestationer och som också ska åka hem. Jag ångrar efteråt djupt att vi inte kramade om henne och sade något uppmuntrande till henne. Det är om hennes upplevelser av polisövervåld som jag skrivit en berättelse kallad *En flicka med stora, oskuldsfulla ögon*. Den är även publicerad i *Lymlar och ligister med pamfletter och plakat*.

Foto från den regniga lördagen

En flicka med stora, oskuldsfulla ögon

Detta är en fiktiv historia om Göteborgskravallerna juni 2001.

Flickan som på Centralstationen i Göteborg stiger av tåget från Karlstad bär en T-shirt på vilken det står "Peace and love". Hon heter Sara och fyller snart 18 år. Hennes ögon är stora, blå, vakna och intresserade. Och oskuldsfulla. Hennes ansikte får närmast betecknas som vänt. Kanske också på något sätt oskyldigt. Men ändå målmedvetet och aktivt. Med inslag av förväntan. Hennes ljusa hår hänger fritt ned på axlarna.

Saras mamma har försökt hindra henne från att resa.

– Det kan bli farligt, Sara lilla. Jag har sett på tv hur våldsamt det varit vid demonstrationer i andra länder.

Sara har lugnat mamman med att det är skillnad på Sverige och de länder där det varit kravaller och att vårt land har en mycket lång tradition av demonstrationer där polisen skyddar demonstranterna mot motdemonstranter.

– Mamma, vi har fredliga demonstranter och fredliga poliser. Och dessutom har nätverket som ordnar demonstrationerna haft massor av möten med polisen. Det blir helt lugnt. Och farbror Karlsson som bor borta vid stationen, han är världens mysigaste polis och han ska vara polis i Göteborg de här dagarna.

Så småningom har mamman gett med sig.

Sara har kommit till Göteborg för att lyssna på seminarier och debatter om de globala problemen. Och hon ska demonstrera mot president Bush, som besöker Göteborg, demonstrera mot EU och mot globaliseringens avigsidor.

Detta är den första stora demonstration Lina deltar i. Hemma i Sunne har det mest varit små torgmöten mot tortyr och dödsstraff som Amnesty ordnat. Hon är medlem i både Amnesty och Kristna gymnasistföreningen i Karlstad. Hennes engagemang, hennes uppfattning, att man måste känna ansvar inte bara för sig själv och sina närmaste utan även för dem som har det svårt långt borta grundlades i söndagsskolan och hos scouterna i Sunne.

Det känns viktigt att gå med i demonstrationerna i Göteborg. Hon känner ingen annan från Sunne, och ingen från Karlstad heller, som ska delta. Ofta har hon känt sig ensam med sina frågor och funderingar och sin oro för hur det ska gå med världen. Hon hoppas att i Göteborg få känna gemenskap med andra som har samma idéer. Att få styrka att fortsätta arbeta där hemma.

Sara har fått reda på att man kan bo i en skola i Göteborg. Hon har skrivit upp skolans namn på en lapp och tittar på den när hon på Mittpunkten i Göteborg frågar hur hon ska ta sig till Hvitfeldtska gymnasiet.

Sedan hon fått en plats i skolan att lägga sitt liggunderlag på skyndar hon tillsammans med andra ungdomar iväg till Fritt forums tält på Pustervikskajen. Hon har fått veta att området ligger nära Järntorget fast på andra sidan om Vallgraven. Där ska hon på en storskärm följa en debatt mellan företrädare för regeringen och det EU-kritiska nätverket.

På kvällen i skolan blir Sara bekant med många engagerade ungdomar. Någon spelar gitarr. Man sjunger. We shall overcome. Man målar plakat. Man diskuterar. Sara argumenterar entusiastiskt för icke-våld mot en anarkist som hävdar att polisen är en fiende som ska bekämpas.

Under natten sover Sara gott på golvet i en skolsal.

Nu är det torsdag. Sara gör sig redo att gå och lyssna på ett möte i ett av tälten på festivalområdet. Mötet handlar om dödsstraffet. Amnesty står som arrangör och justitieminister Bodström ska medverka. När Sara ska ge sig av hör hon en flicka, som stått och tittat ut genom fönstret, ropa:

– Det kommer fullt med poliser här och dom kör hit en masa containrar.

Sara tittar ut. Hon ser en ström av lastbilar. De lossar containrar. De ställer containrarna som en mur kring skolan.

– Vad är det som pågår.

– Det verkar som om dom ämnar stänga inne oss. Är dom inte riktigt kloka, säger flickan vid fönstret.

Det visar sig att hon har rätt. De är instängda. Containrar omsluter hela skolområdet.

Sara känner en klump i halsen. Instängd av polis.

I Sverige!

Det måste vara något misstag, tänker hon. Kanske någon med dold kamera eller något sådant. Eller drömmer hon? Sådant här förekommer inte i verkligheten i vårt land.

Men det visar sig vara verkligt. De är instängda. Flera hundra ungdomar.

Hon börjar få svårt att andas. Har aldrig varit med om något så hemskt tidigare. Poliser med kravallutrustning. Polishästar. Hundar.

Sara önskar att hon hade en mobiltelefon så hon kunde ringa till mamma.

Plötsligt börjar alla polishundar skälla samtidigt. Vad är det som händer? Sedan börjar poliserna lika plötsligt slå på sina sköldar med batongerna. Taktfast.

– Det kan inte vara farbror Karlsson som är polis här, tänker Sara.

Hon ser att några kamrater försöker klättra upp på containrarna och hoppa över muren. De grips av polisen. Så småningom får hon veta att polisen misstänker att några personer i skolan förbereder våldsbrott. Det är därför man stängt in dem.

Sara uppfattar ett rykte att de som vill kan få komma ut om de låter sig kroppsvisiteras. Sara vet inte vad som är sant bland alla rykten.

Hon kommer inte iväg till de möten hon hade tänkt delta i. Först fram på eftermiddagen får hon klart för sig att hon kan få komma ut. Och bli kroppsvisiterad. Hon följer med en grupp som går ut. Det känns obehagligt att bli tafsad på av poliserna.

Sara är ledsen och upprörd.

Hon hinner vara med en stund bland tälten hos Forum 2001 på Pustervikskajen. Fullt med Falu Gong-aktivister dominerar kajen och Vallgraven. Sara vet inte säkert vad Falu Gong vill. Hon lyssnar på ett seminarium om klimatet och dricker rättvisemärkt kaffe innan hon går till Vasa parken bakom Stora teatern där många redan samlats för demonstration mot Bush. Sara ansluter sig till en grupp som spelar samba. Hon bär ett plakat där det står Nej till kriget.

Sara tycker det känns fint att vara del i en så stor gemenskap. Så många som strävar mot samma mål. Demonstrationståget är jättelångt. Det är båda unga och gamla i tåget.

Framför Sara går ett gammalt par. Mannen har en skylt där det står Farfar för fred. På kvinnans skylt står det Mormor mot militarisering. Det dyker upp både roliga plakat och allvarliga plakat. Någon har en Bush-mask över ansiktet.

En pojke bredvid Sara berättar att det varit bråk i Vasaparken under eftermiddagen. Poliser och hästar och hundar har slagits mot demonstranter.

Demonstrationståget går dock utan något bråk, vare sig med poliser eller med motdemonstranter, till Götaplatsen. Sara lyssnar på några tal om Bush och hans krigsplaner. Över dem brummar helikoptrar som skyddar president Bush.

Sara får veta att Hvitfeldtska gymnasiet nu ockuperats av polisen och alla som var kvar där har förts till polishäkte. Ingen får bo där längre.

Var ska hon nu övernatta?

Hon strövar omkring i junikvällen. Får kontakt med några andra ungdomar som också blivit utan tak över huvudet. De resonerar om vad de ska ta sig till.

Sent på kvällen träffar de på en person som vet något.

– Det finns en annan skola som man får sova i, berättar han. Det heter Schillerska gymnasiet. Sara går först till Hvitfeldtska för att hämta sitt liggunderlag. Men där får hon inte komma in. Utan liggunderlaget letar hon sig till den nya skolan.

I skolan diskuterar man hetsigt polisens ockupation av Hvitfeldtska. Ingen förstår hur polisen kan bära sig åt på det sättet. I Sverige. Ingen har sett att någon på skolan har förberett något våldsdåd.

Sara är på kvällen både arg och sorgsen.

Hon lyckas somna på golvet utan liggunderlag.

Fredag förmiddag går Sara till ett protestmöte som Göteborgsaktionen ordnat på Götaplatsen. Många är upprörda över polisens agerande mot demonstranterna. Sara ser att en grupp efter mötet går ned mot avspärningarna vid Södra vägen. En del av dem är maskerade. Hon ser att hela gruppen blir ivägmutad av poliser. Hundar skäller. Batonger smäller.

Sara undviker at gå dit. Hon har lovat mamma att undvika allt som kan leda till bråk. Istället går hon till Fritt forum för att höra på föredrag om Icke-våld och lyssna på en konsert. På vägen dit träffar hon på några skadade kamrater. De har blivit slagna med batonger och bitna av polishundar. Någon ringer efter ambulans.

Hon går Avenyn ned mot bron vid Kungssportsplatsen för att komma över till den sida av Vallgraven där Fritt forum håller till. Finner att poliser med kravallstaket hindrar folk från att komma över bron. Hon går då istället förbi Stora Teatern bort till bron vid Kungsparken och kommer där över till den andra sidan av Vallgraven. När hon närmar sig Fritt Forum-området ser hon att en grupp ungdomar har blivit inestängda mellan Vallgraven och en stor poliskedja. Hon ser att också på andra sidan av Vallgraven står det många poliser. De hindrar tydligen ungdomar på parksidan från att komma över till Fritt forumsidan. Varför? Så rusar plötsligt en massa poliser runt på parksidan och omringar dem som befinner sig där. Sara förstår inte vad som menas.

Hon går bort till Fritt Forum där det inte tycks finnas några poliser. När hon kommer till ingången rusar emellertid en polis fram och skriker

– Backa!

Sara får en smäll av en batong i bröstet. Hon förstår fortfarande inte vad som menas.

– Vart vill dom att vi ska backa. Ska vi backa tillbaka till poliserna bakom oss?

Hon backar. Drivs av poliserna tillsammans med några andra ungdomar till Viktoriabron. Där har det stått poliser och hindrat folk från att komma över. Nu släpper de plötsligt igenom ungdomarna ut på bron. Den är fylld från båda hållen.

Sedan hindrar poliserna alla från att lämna bron.

Sara är instängd på bron. Det verkar vara mer än hundra personer som står där, hoppackade som sillar.

– Sitt ner, skriker en polis.

Sara sätter sig ned med svårighet. Hon är kissnödig och det gör ont i bröstet efter batongslaget.

En vuxen man bland de instängda frågar poliserna

– Varför är vi inträngda här?

– Paragraf 13, svarar en polis.

Någon annan information lämnas inte.

Efter en stund kommer det polisbussar. Sara och alla de andra körs till en polisstation i Kviberg. Äntligen får hon gå på toaletten. Sedan stängs hon in tillsammans med ett tjugotal andra flickor i en gallerförsedd stålbur.

Sara fryser.

En flicka frågar en kvinnlig polis varför de blivit fängslade.

– Vi skulle egentligen vilja spärra in alla sådana som du, så skulle vi ha det lugnt, fräser poliskvinnan.

Det känns trångt i bröstet. Vad är det som händer? Är detta verkligt?

Efter tre timmar kommer några socialarbetare och säger att de som är under 18 år kan släppas. Alla andra måste stanna kvar.

– Tur att jag inte fyllt 18 än, tänker Sara. Men det är synd om de andra.

Hon blir utsläppt.

Men vad ska hon nu göra? Var befinner hon sig? Vart ska hon ta vägen? Hur hittar man till Schillerska skolan?

Några tjejer som är från Göteborg hjälper henne att hitta till skolan. Där berättar kamrater att det varit våldsamheter på Avenyn. Slagsmål mellan demonstranter och poliser. Några har slagit sönder fönster i affärerna.

Sara är arg och beklämd. Eller snarare förtvivlad. Hon ligger på golvet i Schillerska skolan och gråter.

Efter en stund tar hon sig till Järntorget. Torget och gatorna runt omkring fylls. Det är Nej till EU-demonstrationen som startar. Sara får tag på ett plakat där det står Nej till fästning Europa Ja till världen. Hon känner att det man gör tillsammans betyder något. Hon känner lite grand glädje. Trots det som hänt under dagen.

Demonstrationståget går utan problem till Götaplatsen. Någon som försökt räkna påstår att det är närmare tjugotusen deltagare. Sara känner igen ett par av talarna vid mötet på Götaplatsen - Per Gahrton och Gudrun Schyman. De säger viktiga saker. Hon håller med om allt de säger.

Efter mötet går Sara liksom många av de andra deltagarna till en gatufest som Reclaim the City dragit igång vid Vasaplatsen. Det spelas och dansas. Men snart blir det oroligt. Det verkar vara några högerextremister som provocerar bråk. Det kommer poliser från alla håll. Det ser ut som om de ämnar omringa festen. Sara ser att ringen snart kommer att slutas kring dem.

Hon skyndar sig därifrån. Har lovat mamma att undvika bråk. Hon är trött. När hon går till Schillerska för att sova hör hon något som låter som pistolskott. Dom skjuter väl inte? Men snart är jag inte förvånad över något, tänker hon bittert.

I skolsalen på Schillerska lägger hon sig och försöker sova. Grubblar över det som händer runt henne. Känner något tungt i bröstet. Förutom att det gör ont efter batongslaget.

Somnar så småningom.

Har mardrömmar om jordens undergång.

På lördag förmiddag går Sara till Linnéplatsen där det är samling för demonstrationen För ett annat Europa. Det regnar. Hon har inga regnkläder. Blir genomblöt. Hon ställer sig bland fredsbanderoller. På plakatet närmast henne står det Nej till militarisering av EU.

Demonstrationståget kommer inte igång på planerad tid. Det ryktas om att polisen förbjudit marschen. Efter en lång väntan kommer man dock iväg. Ett par blåsorkestrar spelar och Sara känner igen några av melodierna – Venceremos och Fastän vi äro kvinnor.

På polisens order går marschen annan rutt än planerad. Man går nedför Linnégatan, uppför Övre Husargatan och kommer slutligen till Slottsskogen. Där hålls det tal. Regnet fortsätter. Sara fryser.

Dyblöt vandrar hon efteråt till Fritt forum-tälten. Hon köper en falafel av en irakier och äter den i föredragstältet där hon lyssnar på Johan Ehrenberg som talar för ett solidariskt socialistiskt federalt Europa.

På Schillerska gymnasiet försöker hon torka sina kläder. Vid halvtiotiden lägger hon sig för att sova. Hon somnar snabbt. Drömmer om elaka poliser som slår henne i bröstet. Drömmer att en polis skriker

– Ligg ned med ansiktet mot golvet och händerna på nacken!

Hon vaknar. Öppnar ögonen. Ser en svartklädd person med svart hjälm och med ett automatvapen riktat mot ungdomarna som ligger på golvet. Han ropar:

– Ligg ned med ansiktet mot golvet och händerna på nacken!

Är det ett misslyckat skämt?

– Skoja inte så där, säger någon. Man blir ju jätterädd.

– Prata inte! Gör som vi säger! skriker den svartklädde.

Hundar skäller.

Sara och de andra ungdomarna vågar inte annat än att lyda uppmaningen.

Men detta är väl ändå ett skämt?

– Ut på gården, en i taget, beordrar den svartklädde efter en stund.

Alla går ut. Från andra skolsalar kommer flera som Sara känner. Och många svartklädda med vapen.

– Ligg ned med ansiktet mot marken, beordrar de svartklädda ute på skolgården.

Hundar skäller Sara lägger sig ned. Hon förstår att det inte handlar om ett misslyckat skämt. Den skrovliga asfalten är kall och blöt. Hon fryser. Det kliar. Hon försöker klia sig på ryggen.

– Ligg stilla har vi sagt. Rösten är elak.

Sara hör att någon vädjar:

– Jag måste kissa.

– Håll käften!

Sara skakar av köld. Eller av skräck. Kan något sådant här hända i Sverige?

Hon vill hem till mamma.

Hon ser kängor vandra fram och tillbaka framför sitt ansikte. Efter ett par timmar hör hon en av poliserna säga:

– Nu kan ni ge er av.

Sara huttrar och darrar och försöker komma in till sin sovsal.

– Här kommer ingen in, säger polisen.

Sara vet inte vart hon ska ta vägen. Det vet inte de andra heller. De strövar omkring i ett nattligt Göteborg och söker efter någon varm lokal.

På Vasagatan ser hon att alla fönster på Akademibokhandeln och Bogöhallen bredvid är utslagna.

Det hittar ett nattöppet kafé där de kan sitta ett par timmar. Sedan går de omkring och fryser.

Det blir söndag morgon. Sara går tillsammans med en kamrat till Fritt forum. Där finns nu inga poliser. Det städas upp på området. Allt känns lite avslaget.

Hon lyssnar i ett tält på ett seminarium som Kristna freds rörelsen ordnat. Någon har köpt Göteborgs-Posten och Dagens Nyheter.

– De måste väl skriva något om det vi demonstrerat för?

– Jävla liberala press, kvider en flicka, när hon ser vad tidningarna skrivit. Det folk runt om i Sverige och världen får veta om våra manifestationer är att det var våldsamma demonstrationer. Inget om de stora fredliga demonstrationerna. Inget om alla seminarier och diskussioner. Inget om alla föredrag.

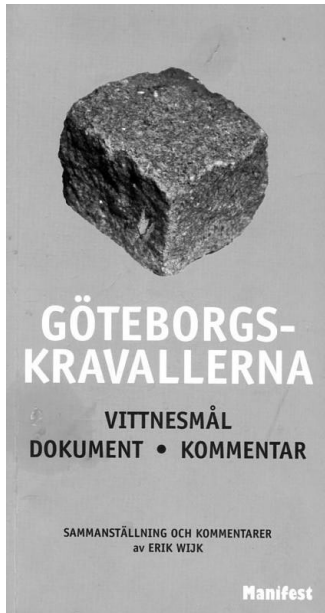
Inne på en toalett ser Sara sig i en spegel. Hon känner inte riktigt igen sig. Är det bara fem dagar sedan hon lämnade mamma i Sunne? Borde jag ha stannat hemma? Har allt varit till ingen nytta? Tankarna mal i hennes huvud.

Sara frågar hur man hittar till järnvägsstationen. Hon får hjälp att hitta av ett äldre par som också ska till tåget.

Flickan som en junisöndagseftermiddag på Centralstationen i Göteborg stiger på tåget mot Karlstad har inget liggunderlag med sig. På hennes blöta, skrynkliga och smutsiga T-shirt står det "Peace and love". Hennes ögon är stora, blå och sorgsna. Om det är regndroppar eller

tårar som syns på kinden kan inte avgöras. Hennes blöta ljusa hår hänger fritt ned på axlarna.

Hennes ansikte får fortfarande närmast betecknas som vänt. Men inte oskyldigt, snarare förtvivlat.

Böcker som granskat vad som hände

